

ปีที่ 2 ฉบับที่ 8 เดือน กรกฎาคม-กันยายน 2560

จุลสาร... ศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี

วิสัยทัศน์

มุ่งสู่การเป็น Excellent Center ในการแก้ไข
ปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การแก้ไข
ปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี
2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย
ที่เกี่ยวข้อง

สารบัญ

- 3 บรรณาธิการแถลง
- 4 สก๊อปพิเศษ นายแพทย์โสภณ เมฆธน
ปลัดกระทรวงสาธารณสุข
- 7 อาหารปลอดภัย : โรคพยาธิใบไม้ตับและ
มะเร็งท่อน้ำดี
- 10 ไม่กินปลาดิบแต่ติดพยาธิใบไม้ตับได้อย่างไร
- 11 ตำบลจัดการสุขภาพดี ป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ
และมะเร็งท่อน้ำดี ตำบลสร้างคือ อำเภอภูพาน
จังหวัดสกลนคร
- 12 รายละเอียดตัวชี้วัดกระทรวงสาธารณสุข
ประจำปีงบประมาณ 2561
- 14 ผลการดำเนินงานโครงการกำจัดปัญหาโรค
พยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็น
พระราชกุศลฯ ประเทศไทย ปีพ.ศ. 2560
- 16 ภาพกิจกรรม

จัดทำโดย

ศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น
400/1 ถนนหน้าศูนย์ราชการ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 400000

คณะที่ปรึกษา

ประธานที่ปรึกษา

นพ.เจษฎา โชคดำรงสุข อธิบดีกรมควบคุมโรค

ประธานกิตติมศักดิ์

นพ.ค่านวณ อึ้งชูศักดิ์
รองประธานกรรมการบริหารแผนคณะกรรมการแผนคณะที่ 1
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.)
ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ กระทรวงสาธารณสุข
นายกสมาคมระบาดวิทยา (ประเทศไทย)

รองประธาน

นพ.สุวรรณชัย วัฒนายิ่งเจริญชัย รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข
นพ.โอภาส การย์กวินพงศ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข
เขตสุขภาพที่ 3

บรรณาธิการบริหาร

นพ.วิทยา หลิวเสรี

ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่

พญ.หรรษา รักษาคม

ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดชลบุรี

พญ.ศศิธร ตั้งสวัสดิ์

ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น

พญ.รพีพรรณ เดชพิชัย

ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี

นพ.ธีรวัฒน์ วลัยเสถียร

ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา

นพ.दनัย เจียรกุล

ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี

บรรณาธิการ

ดร.เกษร แถวโนนวิ้ว

กองบรรณาธิการ

ดร.เชิดพงษ์ มงคลสินธุ์

ดร.อดุลศักดิ์ วิจิตร

นายบุญเทียน อาสารินทร์

นายพีจารณ์ บุตรราช

นางอรรณพ แจ่มจันทร์

นางอรนาถ วัฒนวงศ์

ฝ่ายผลิต

นางศุจินันท์ ดรีเดช

นายอนุชา มะลาลัย

นายวัชรวิทย์ จันทร์ประเสริฐ

นายณัฐกิตต์ โคตมะ

นายต่อพงษ์ กังสรว

นายประดิษฐ์ ทองจุ่น

นายเพชรบูรณ์ พูนผล

นางสาวสุมาลี จันทลักษณ์

นายสารัช บุญไธย

นายเสรี สิงห์ทอง

นายพัฒนศักดิ์ สิทธิโคตร

ฝ่ายเผยแพร่

นายบุญจันทร์ จันทรมหา

นางสาวช่อมาลา อุทัยอินทร์

นายธนะชัย จำรัสไว

นายณัฐวัฒน์ ทวีพัฒน์ผาติ

นายสนธยา กลั่นทนต์

พิสูจน์อักษร

ดร.วาสนา สอนเพ็ง

นางสาวนาฏยา ปัญญาวัฒน์

นายลีอชัย เนียมจันทร์

บรรณาธิการกลอง

สวัสดีค่ะ

จุฬาสารศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ฉบับนี้เป็น จุฬาสาร ปีที่ 2 ฉบับที่ 8 (เดือนกรกฎาคม – กันยายน 2560) เป็นอีกหนึ่งในช่องทางที่ให้เครือข่ายสามารถติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงาน การพัฒนานวัตกรรม องค์ความรู้ และแนวทางการทำงานที่ประสบผลสำเร็จ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ดีๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ให้บรรลุผลสำเร็จ

ฉบับนี้เป็นฉบับปิดท้ายของปีงบประมาณ 2560 ขอนำเสนอสรุปพิเศษแสดงความขอบคุณท่านปลัดกระทรวงสาธารณสุข นายแพทย์โสภณ เมฆธน กับภารกิจการสนับสนุนการดำเนินงานโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ในช่วงปี 2558, 2559, 2560 และท่านได้ฝากขอบคุณ ผู้รับผิดชอบและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ขอให้ร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งสานต่องานตามแนวทาง 5 ยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ในการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ต่อไป สำหรับสาระดีๆ ทั้งบทความวิชาการ และเรื่องเล่าประสบการณ์ความสำเร็จจากการทำงานในพื้นที่ต้นแบบ ล้วนแล้วแต่น่าสนใจ คุ่มประโยชน์ท่านสามารถอ่านได้ในเล่มนี้ อาทิเช่น อาหารปลอดภัย(จาก)โรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี: คำแนะนำในการปรุงอาหาร(ตามวัฒนธรรมอีสาน) ประเภทปลาให้ปลอดภัย, คำตอบกับข้อสงสัย “ไม่กินปลาดิบ แต่ติดพยาธิได้อย่างไร”, ตำบลสร้างค้อ ตำบลจัดการสุขภาพดี ป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี จนกลายเป็นตำบลต้นแบบการดำเนินงาน พื้นที่จังหวัดสกลนคร, รายละเอียดตัวชี้วัดกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2561, และผลการดำเนินงานโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ประเทศไทย ปีพ.ศ. 2560 ปิดท้ายด้วยภาพกิจกรรมการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีของเครือข่ายทั่วประเทศ

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สมาชิกจุฬาสารทุกท่าน คงจะได้รับประโยชน์ จากจุฬาสารฉบับนี้ แล้วพบกันใหม่ในฉบับหน้า ปีงบประมาณ 2561 ค่ะ

กองบรรณาธิการ

**กินปลาดิบ กินปลาก้อย อร่อยปาก ต้องทุกข์ยาก ตอนป่วย ด้วยโรคตับ
ถ้าไม่เลิก ชีพนี้ อาจลาลับ จังหวะกลับ กินปลาสุก ทุกข์จะคลาย**

สรุปพิเศษ นายแพทย์โสภณ เมฆธน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข

โครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี
ถวายเป็นพระราชกุศล

วันที่ 21 กรกฎาคม 2558 นพ.โสภณ เมฆธน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข พร้อมคณะลงเยี่ยมชม โครงการรณรงค์ควบคุมและป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับแบบบูรณาการ “ละว้าโมเดล” ซึ่งความสำเร็จของโครงการควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับแบบบูรณาการวิธีนี้เวชสุขภาพ ได้รับสนับสนุนทุนวิจัย จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเขต 7 ขอนแก่น และ IDRC (Canada) โครงการต้นแบบที่ศึกษาหาทางป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับแบบชุมชนมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ เป็นภาคีเครือข่ายด้านพยาธิใบไม้ตับ ที่มีการศึกษาวิจัยร่วมกับชุมชนรอบๆแก่ละว้า

วันที่ 17-18 มกราคม 2559

ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร นพ.ปิยะสกล สกลสัตยาทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข พร้อมด้วย นพ.โสภณ เมฆธน ปลัดกระทรวง

สาธารณสุข เปิดงาน “โครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ 70 ปี พ.ศ. 2559 สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ จะทรงเจริญพระชนมพรรษา 84 พรรษา และในปีพ.ศ.2560 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา 90 พรรษา” และ เป็นสักขีพยานการรับมอบเครื่องอัลตราซาวด์ โดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ให้มหาวิทยาลัยขอนแก่น และกระทรวงสาธารณสุข การมอบเงินช่วยเหลือผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดี ที่ยากไร้ โดยประธานมูลนิธิมะเร็งท่อน้ำดี

นพ.โสภณ เมฆธน กล่าวว่าที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับอย่างต่อเนื่องโดยประกาศเป็นวาระอีสาน ในปีพ.ศ. 2555 และผลักดันเข้าสู่การประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ผ่านความเห็นชอบคณะรัฐมนตรี ในปีพ.ศ. 2558 พร้อมจัดทำแผนยุทธศาสตร์ “ทศวรรษกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี” โดยความร่วมมือภาคีเครือข่ายจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หน่วยงานด้านการศึกษาวิจัยโรคมะเร็ง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน ส่วนในปีพ.ศ. 2559 เพื่อสร้างต้นแบบการควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี อย่างครบวงจร การสนับสนุนทศวรรษกำจัดพยาธิใบไม้ตับให้ประสบความสำเร็จ มีแผนการดำเนินงานดังนี้

1. ส่งเสริมสุขภาพและการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ไม่ให้อุจจาระปนเปื้อนแหล่งน้ำ ให้ปลาปลอดพยาธิ
2. ให้สุศึกษา ตรวจหาการติดเชื้อพยาธิในประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปและให้ยารักษา ปรับพฤติกรรมให้เลิกกินอาหารดิบ โดยเฉพาะเมนูปลาน้ำจืดดิบ
3. ตรวจคัดกรองมะเร็งท่อน้ำดี ระยะแรกในประชาชนกลุ่มเสี่ยงอายุ 40 ปีขึ้นไปด้วยเครื่องอัลตราซาวด์
4. ส่งต่อผู้ป่วยที่สงสัยเข้ารับการตรวจยืนยัน และให้การรักษามาตรฐานของแต่ละชนิดของมะเร็ง ตามระบบแผนการพัฒนาระบบบริการ
5. ผู้ป่วยมะเร็งในระยะสุดท้ายจะได้รับการดูแลแบบประคับประคอง
6. สนับสนุนเครื่องตรวจอัลตราซาวด์ การฝึกพยาบาลและแพทย์ในการตรวจวินิจฉัย จัดระบบให้เกิดการผ่าตัดแก่ผู้ป่วยในระยะแรก รวมทั้งจัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานด้านวิชาการและการจัดการ เป็นต้น ตั้งเป้าหมายประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย 84 อำเภอ ใน 27 จังหวัด เปลี่ยนพฤติกรรมไม่กินเมนูปลาดิบ ผู้ติดเชื้อได้รับการรักษาโรคพยาธิใบไม้ตับ ผู้ป่วยมะเร็งได้รับการผ่าตัดรักษา 600 คน (อำเภอ/ตำบลต้นแบบ)

วันที่ 2 สิงหาคม 2559 ณ ห้องเอราวัณ โรงแรมพูลแมน

ราชา ออคิต จังหวัดขอนแก่น นพ.โสภณ เมฆธน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข นพ.สุรารณชัย วัฒนา ยิ่งเจริญชัย รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข ศ.ดร.ศุภชัย ปทุมนากุล รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยี และ รศ.นพ.ณรงค์ ชันดี แก้ว หัวหน้าโครงการแก้ไขปัญหายาเสพติดในไม้ดับและมะเร็งท่อน้ำดี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ร่วมกันแถลงข่าวความสำเร็จในการผลักดันการแก้ไขปัญหายาเสพติดในไม้ดับและมะเร็งท่อน้ำดีสู่วาระแห่งชาติ เพื่อสร้างความ

เปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน และได้ลงนามความร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข ในโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ดับและ มะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ โดยตั้งเป้าหมายในปีพ.ศ. 2568 คนไทยติดเชื้อพยาธิใบไม้ดับน้อยกว่า 6 แสนราย อัตรา การเสียชีวิตลดลงร้อยละ 50 ด้วยมาตรการ ปลาปลอดพยาธิ คัดกรองมะเร็งท่อน้ำดีด้วยเครื่องอัลตราซาวด์ การส่งต่อ การรักษา การจัดทำฐานข้อมูล การวิจัย และการให้ความรู้ประชาชน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รับประทานอาหารเมนูปลาสุก

วันที่ 24 สิงหาคม 2559 ที่โรงแรม

พูลแมน จังหวัดขอนแก่น นพ.โสภณ เมฆธน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เปิดการประชุมโครงการ กำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ดับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินงานการกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ดับและ มะเร็งท่อน้ำดีและชี้แจงแนวทางการดำเนินงานใน ปีพ.ศ. 2560 โดยมีผู้บริหารผู้ปฏิบัติงานในระดับ ตำบล อำเภอ จังหวัด ท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการ เข้าร่วมเกือบ 400 คน

นพ.โสภณ เมฆธน กล่าวว่า กระทรวงสาธารณสุข มีเป้าหมายภายในปีพ.ศ. 2568 ให้คนไทยปลอดภัย จากโรคพยาธิใบไม้ดับ อัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดีลดลงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สำหรับพื้นที่ดำเนินการ 27 จังหวัด อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 จังหวัด ภาคเหนือ 6 จังหวัด และภาคตะวันออก 1 จังหวัด ในเขตสุขภาพที่ 1, 6, 7, 8, 9 และ 10 โดยทุกกิจกรรมที่ดำเนินการจะมีการบันทึกข้อมูลในฐานข้อมูล Isan-Cohort ซึ่งจะให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และทันเวลา และผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลและใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยโรงพยาบาล ที่มีศักยภาพในการ ผ่าตัด 14 แห่ง คือ รพ.ศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, รพ.สรรพสิทธิประสงค์, รพ.ขอนแก่น, รพ.นครราชสีมา, รพ.สุรินทร์, รพ.ร้อยเอ็ด, รพ.สกลนคร, รพ.มะเร็งอุบลราชธานี, รพ.อุดรธานี, รพ.มะเร็งอุดรธานี, รพ.บุรีรัมย์, รพ.มหาสารคาม, รพ.เชียงใหม่, รพ.เชียงรายประชานุเคราะห์ และ รพ.ลำปาง

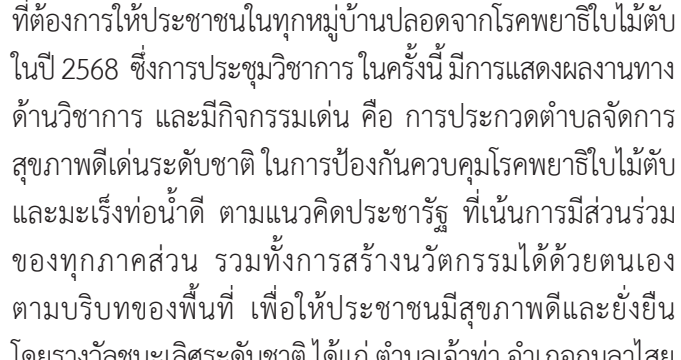
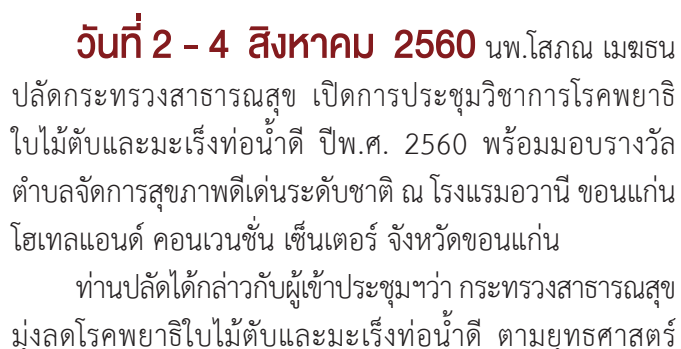
วันที่ 13-15 พฤศจิกายน 2559 ณ โรงแรมพันล้าน อำเภอเมือง

จังหวัดหนองคาย นพ.โสภณ เมฆธน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ประธาน เปิดประชุม การดำเนินงานโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ดับ และ มะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ปีพ.ศ. 2560 ได้มอบนโยบายชี้แจง แนวทางการดำเนินงานโครงการพระราชดำริฯ และถ่ายทอดกระบวนการ ดำเนินงานพัฒนาตำบลต้นแบบการป้องกันควบคุมโรค และกำจัดปัญหา โรคพยาธิใบไม้ดับและมะเร็งท่อน้ำดี แบบบูรณาการ ให้สอดคล้องกับวิถี ชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยมี ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานงานกำจัดโรค พยาธิใบไม้ดับและมะเร็งท่อน้ำดี ระดับ รพ.สต. สสอ. รพช./รพท./รพศ. สสจ. สคร. และ สำนักโรคติดต่อทั่วไป

วันที่ 8 มีนาคม 2560 ณ กระทรวงสาธารณสุข จังหวัดนนทบุรี ศาสตราจารย์คลินิกเกียรติคุณ นพ.ปิยะสกล สกลสัตยาทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข นพ.โสภณ เมฆธน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ นพ.ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ เรื่องการจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ให้กับเยาวชนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนพื้นที่เสี่ยง ใน 27 จังหวัด เพื่อขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ทศวรรษ กำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

วันที่ 2 - 4 สิงหาคม 2560 นพ.โสภณ เมฆธน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เปิดการประชุมวิชาการโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ปีพ.ศ. 2560 พร้อมมอบรางวัลตำบลจัดการสุขภาพดีเด่นระดับชาติ ณ โรงแรมอวานี ขอนแก่น ไฮเทคแลนด์ คอนเวนชัน เซ็นเตอร์ จังหวัดขอนแก่น

ท่านปลัดได้กล่าวกับผู้เข้าประชุมว่า กระทรวงสาธารณสุข มุ่งลดโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ตามยุทธศาสตร์ที่ต้องการให้ประชาชนในทุกหมู่บ้านปลอดจากโรคพยาธิใบไม้ตับ ในปี 2568 ซึ่งการประชุมวิชาการ ในครั้งนี้ มีการแสดงผลงานทางด้านวิชาการ และมีกิจกรรมเด่น คือ การประกวดตำบลจัดการสุขภาพดีเด่นระดับชาติ ในการป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ตามแนวคิดประชารัฐ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมได้ด้วยตนเองตามบริบทของพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดีและยั่งยืน โดยรางวัลชนะเลิศระดับชาติ ได้แก่ ตำบลเจ้าท่า อำเภอกมลาไสย

จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้วยแนวคิด **“เจ้าท่า โมเดล”** ที่โดดเด่นด้วยการตรวจจากระ ค้นหาผู้ป่วยโรคพยาธิใบไม้ตับและคัดกรองมะเร็งท่อน้ำดีอย่างเป็นระบบและการส่งต่อไปยังหน่วยบริการ ที่มีศักยภาพสูงขึ้นและดูแลต่อเนื่องที่บ้าน รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคปลาของประชาชนได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย

อาหารปลอดภัย : โรคพยาธิใบไม้ตับ และโรคมะเร็งท่อน้ำดี

ชูศักดิ์ นิธิเกตุกุล^{1*}, อสนาก วัฒนวงศ์², Ei Ei Phyo Myint¹, พชรมน พรหมศวร¹ และ จูติมา วงศาโรจน์²

¹หน่วยวิจัยโรคเขตร้อนและโรคปรสิต บัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, Tropical and Parasitic Diseases Research Unit, Graduated Studies Division, Faculty of Medicine, Mahasarakham University, Thailand, *Correspondence : Chooesak.l@msu.ac.th

²กลุ่มงานโรคหนอนพยาธิ สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, Helminthiasis Group, Bureau of General Communicable Diseases, Department of Disease Control, Ministry of Public Health, Thailand

ปลาร้า หรือปลาแดก ที่หมักตามวิถีวัฒนธรรมอีสาน

โรคหนอนพยาธิโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคพยาธิใบไม้ตับ เป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ ภาคอีสานประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้านลุ่มน้ำโขง ลาว กัมพูชา และเวียดนาม กระทรวงสาธารณสุขมีการรณรงค์ การป้องกันการติดโรคพยาธิใบไม้ตับ การส่งเสริมองค์ความรู้ ในการป้องกันและให้การรักษาย่างทั่วถึง และต่อเนื่องมา เป็นเวลายาวนาน อัตราการติดโรคพยาธิใบไม้ตับก็ยังคงอยู่ ^[1,2] พยาธิใบไม้ตับมีปลาน้ำจืดเกล็ดขาวเป็นแหล่งของการ ติดโรค โดยมีตัวอ่อนระยะติดต่อยู่ภายในกล้ามเนื้อและเกล็ด ของปลาเกล็ดขาว จัดเป็นโฮสต์กึ่งกลางตัวที่สอง ที่มีตัวอ่อน ระยะติดต่อ (metacercaria) ^[3,4] ปี พ.ศ. 2558 ที่มีการ เปิดประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการเปิดกว้างให้ประชาชนใน ประเทศสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศลาวที่ถือว่าเป็น ประเทศเพื่อนบ้านและเป็นประเทศที่สามารถเดินทางเข้าออก ประเทศไทยได้อย่างเสรี การเคลื่อนย้ายอาจเป็นสาเหตุให้มีการ แพร่กระจาย โรคพยาธิใบไม้ตับและหนอนพยาธิชนิดใหม่ๆ ที่มากับ คน สัตว์และอาหารที่นำเข้ามาภายในประเทศได้ด้วย อาจเป็นเหตุนำไปสู่การเพิ่มจำนวน อุบัติการณ์ และความชุก ของโรคพยาธิใบไม้ตับและหนอนพยาธิอื่นๆ สูงขึ้น บทความนี้ จึงได้เสนอแนะแนวทางในการปรุงอาหารประเภทปลาให้ปลอด พยาธิ และนำองค์ความรู้ มาพัฒนาระบบการเฝ้าระวังควบคุม และป้องกันโรคหนอนพยาธิ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการป้องกัน ของประชาชนเพื่อให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป ตั้งแต่

นโยบายแผนพัฒนาการสาธารณสุขฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-พ.ศ.2544) กำหนดไว้ว่าให้ลดปัญหาโรคหนอนพยาธิที่สำคัญ ในประชากร ทุกกลุ่มอายุ ให้เหลือไม่เกินร้อยละ 10 ทั้งโรคพยาธิใบไม้ตับ และพยาธิปากขอ และให้การบำบัด รักษาผู้ที่ตรวจพบโรคพยาธิ ใบไม้ตับทุกราย รวมทั้งพยาธิตัวอื่นๆ ด้วย ขณะที่แผนพัฒนา สาธารณสุขแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - พ.ศ.2549) ได้กำหนด เป้าหมายให้ลดความชุกของโรคหนอนพยาธิต่างๆ โดยเฉพาะ พยาธิใบไม้ตับและพยาธิปากขอให้เหลือไม่เกิน ร้อยละ 5 ลดระดับความรุนแรงของโรคหนอนพยาธิให้อยู่ในระดับต่ำ โรคพยาธิใบไม้ตับ จัดเป็นโรคพยาธิที่ติดต่อจากการรับประทาน ปลาน้ำจืด ที่ปรุงไม่สุก และเป็นปลาท้องถิ่นในเขตภาคอีสาน อีกทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่นิยมรับประทานปลาดิบ อาทิ ปลาต้ม ปลาจ่อม ลาบปลา อื่นๆ การรณรงค์ป้องกันโรคพยาธิ ใบไม้ตับ ซึ่งมีมานาน และใช้ยุทธวิธี ต่างๆ จากกระทรวง สาธารณสุข จะเห็นได้ว่า อุบัติการณ์ และพฤติกรรมดังกล่าว ยัง คงอยู่ ด้วยนโยบายกระทรวงสาธารณสุข สำนักโรคติดต่อทั่วไป ร่วมกับคณะที่ปรึกษายุทธศาสตร์ กำจัดพยาธิใบไม้ตับและมะเร็ง ท่อน้ำดี จึงได้พยายามหาแนวทาง การปรุงอาหารปลอดภัย เพื่อควบคุมและป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ตลอดจนถ่ายทอด องค์ความรู้สู่ชุมชน ตามแบบฉบับวัฒนธรรมการปรุงอาหาร แบบอีสาน เพื่อความยั่งยืน

ภูมิปัญญาของคนไทยที่มีการสืบทอดมาจากภูมิปัญญาสมัย โบราณเรื่องอาหาร คือ การถนอมอาหาร (Food Preservation) หรือการแปรรูปอาหาร ซึ่งหมายถึงวิธีการใดๆ ก็ตามที่ทำให้เก็บ อาหารไว้บริโภคได้นานกว่าปกติ โดยที่อาหารนั้นยังคงสภาพดี ไม่เกิดการสูญเสียทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ทำให้มีอาหาร บริโภคทั้งในยามปกติ, ยามขาดแคลนหรือนอกฤดูกาลของ อาหารนั้น เพื่อเป็นการประหยัดรายจ่ายเนื่องจากซื้อหาเมื่อ มีราคาถูกลงมาเก็บถนอมไว้บริโภค ซึ่งจะทำให้ได้บริโภคอาหาร ที่มีรูปลักษณะแปลกไปจากปกติแล้วรสชาติอาหารก็จะแปลก ไปด้วย อีกทั้งอาจเป็นทางช่วยเพิ่มพูนรายได้และจำหน่ายได้ ราคาสูงอีกด้วย ซึ่งในภาคอีสานนั้นก็มีวิธีการแปรรูปอาหาร ที่ได้รับความนิยมมากวิธีหนึ่ง คือ การหมักปลาร้า เนื่องจาก ปลาร้าหรือปลาแดก ถูกจัดเป็นอาหารหลักของชาวอีสาน ที่ขาดไม่ได้และต้องมีติดครัวไว้เช่นเดียวกับเครื่องปรุงชนิดอื่น

เช่น เกลือหรือน้ำตาล เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันวัฒนธรรมการบริโภคปลาร้ายังได้แพร่กระจายไปยังภูมิภาคอื่น เช่น การบริโภคส้มตำปลาร้า ที่ต้องมีปลาร้าเป็นส่วนประกอบสำคัญ เพราะฉะนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับกรรมวิธีในการหมักปลาร้าตั้งแต่เริ่มต้นคัดเลือกปลา จนกระทั่งขั้นตอนสุดท้าย เพื่อจะได้มั่นใจว่าปลาร้าที่เราบริโภคนั้นมีความสะอาดและปลอดภัยจริง เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นตามมา เมื่อกล่าวถึง วัฒนธรรมการถนอมอาหาร ในภาคอีสาน จะนึกถึง ปลาร้าหรือปลาแดกสามารถพบได้ทั่วไปในท้องถิ่นภาคอีสานของไทย ลาว จนถึงบางส่วนของเวียดนาม มีรายงานหลักฐานทางโบราณคดีว่าปลาร้าเป็นอาหารในวัฒนธรรมอีสานมากกว่า 6,000 ปีแล้ว ทำให้อาหารที่เรียกว่าปลาร้านี้ จัดได้เป็นความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชาวอีสาน เพราะทำให้ชาวอีสานมีอาหารที่ทำจากปลาไว้กินได้ตลอดทั้งปี^[5]

ปลาส้ม ที่หมักตามวิถีวัฒนธรรมอีสาน

บทความนี้ได้รวบรวมและเสนอแนะ รูปแบบการปรุงอาหารอย่างไรให้ปลอดภัยจากโรคพยาธิใบไม้ตับเพื่อลดอุบัติการณ์โรคมาเรียม่าเรียม่า มีรายงานในหลากหลายมิติการปรุงอาหาร อาทิ อาหารปลอดภัย ประเภทปลาส้ม ปรุงอย่างไรให้ปลอดภัย Prasongwatana และคณะ ทำการหมักปลาด้วยเกลือร่วมกับข้าวเหนียว เป็นเวลาอย่างน้อย 3 วัน ยังคงพบว่ามีระยะติดต่อพยาธิใบไม้ตับเหลืออยู่ และสามารถติดต่อได้ในหนูแฮมสเตอร์ หากทำการหมัก 6 วันขึ้นไป จะไม่พบระยะติดต่อพยาธิใบไม้ตับเหลืออยู่^[6,7] และยังมีรายงานการศึกษาในพยาธิใบไม้ระยะติดต่อชนิดอื่น อาทิ พยาธิใบไม้ลำไส้ขนาดเล็ก พบอัตราการคงอยู่ของตัวอ่อนระยะติดต่อในสภาพแวดล้อมต่างๆ พบการตายของ ระยะติดต่อพยาธิใบไม้ *Stellantchasmus falcatus* ที่อุณหภูมิ สูงกว่า 65°C และที่ความเข้มข้นของเกลือ 40% (NaCl) อีกทั้งที่ความเข้มข้นของ

กรดน้ำส้ม (acetic acid) 20-30% ส่วนน้ำมะนาว ไม่มีฤทธิ์ในการตายของระยะติดต่อพยาธิใบไม้^[8] สำหรับในอาหารพื้นเมืองภาคอีสาน ประเภทปลาส้ม พบว่าการหมักปลาส้มไว้ 2 วัน พบการเคลื่อนไหว ของระยะติดต่อพยาธิใบไม้ *Haplorchis taichui* 25%^[9] ส่วนการทำลาบปลา พบว่ากรรมวิธีการทำลาบปลา มีผลต่อการเคลื่อนไหวและการคงอยู่ของระยะติดต่อพยาธิใบไม้ เช่นกัน^[10] ในการรายงานคล้ายคลึงกัน ในกรรมวิธีตามรูปแบบ วิถีวัฒนธรรมอีสาน ในการทำลาบปลา โดยทำการคั่วด้วยความร้อน 5 นาทีขึ้นไป พบว่าตัวอ่อนระยะติดต่อไม่สามารถเคลื่อนที่ได้^[13] เป็นข้อมูลสนับสนุนในการทำลาบปลา ควรปรุงรวมกับการใช้ความร้อนเป็น นอกจากนี้ยังมีรายงานการปรุงอาหารปลอดภัย อีกรูปแบบ คือการแช่แข็งจากรายงานปลานิลที่แช่ ที่ 5 °C ไม่สามารถทำลายระยะติดต่อพยาธิใบไม้ได้ แต่ถ้าแช่แข็งที่ -10 °C อย่างน้อย 3 วัน หรือ แช่แข็งที่ -20 °C อย่างน้อย 2 วัน สามารถทำลายระยะติดต่อพยาธิใบไม้ได้^[11,12] ส่วนรูปแบบการปรุงอาหารที่นิยมในการทำอาหารปลอดภัย คือความร้อน การใช้ความร้อนโดยการย่างปลา พบว่า 80°C นาน 12 นาที ไม่สามารถตรวจพบว่ามีระยะติดต่อพยาธิใบไม้ตับเหลืออยู่^[6] ส่วนการต้ม หรือการทำลายด้วยไมโครเวฟ ที่ 400 หรือ 800 W อย่างน้อย 5 นาที สามารถทำลายระยะติดต่อพยาธิใบไม้ได้^[12] ในบริบท กระทรวงสาธารณสุข การรณรงค์การควบคุมป้องกันโรค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรุงอาหารอย่างไร ปลอดภัยพยาธิใบไม้ตับ ตามวัฒนธรรมชุมชนอีสานกลยุทธ์การลดความเสี่ยงโรคมาเรียม่าเรียม่า สำนักงานโรคติดต่อทั่วไป โดยกลุ่มงานโรคหนอนพยาธิ ได้ตระหนักและพยายามหาแนวทางโดยใช้วิถีปฏิบัติ ตามวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน เข้าใจง่าย เพื่อถ่ายทอดจากภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติตามแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข และเข้าถึงชุมชน ดังนั้น วินัย และคณะ นำเสนอการปรุงอาหารตามวิถีชุมชนอีสานโดยการย่างไฟ ด้วยกรรมวิธีท้องถิ่น ตามแบบฉบับดั้งเดิม พบว่าการปรุงอาหารประเภทปลาโดยการย่างไฟตามแบบวัฒนธรรมอีสาน ที่อุณหภูมิ 95-100 °C ภายในเวลา 5 นาที ไม่พบการเคลื่อนไหวของระยะติดต่อพยาธิใบไม้ตับ แต่พบ ระยะติดต่อพยาธิใบไม้ตับที่มีการเสื่อมสลายของ excretory bladder และพบการเสื่อมสลายของเซลล์^[13] ในวิถีชุมชน ตามรูปแบบวัฒนธรรม มีกรรมวิธีในการปรุงอาหารหลากหลายรูปแบบ บทความนี้ได้นำเสนอการปรุงอาหารแบบดั้งเดิม โดยการย่างไฟ ประมาณ 5 นาที มีความปลอดภัยในการติดโรคพยาธิใบไม้ตับจากระยะติดต่อ วัฒนธรรมการปรุงอาหารตามวิถีอีสาน ถือว่าเป็นกรรมวิธีท้องถิ่น เข้าใจง่าย ไม่ต้องอาศัยอุปกรณ์มากมาย อีกทั้งเป็นวิธีการปรุงอาหารแบบดั้งเดิม ยังแสดงถึงการเข้าถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อแก้ปัญหาอาหารปลอดภัยอย่างยั่งยืนโดยชุมชน เพื่อชุมชน ต่อไป

เอกสารอ้างอิง (reference)

- Nithikathkul C, Tesana S, Sithithaworn P, Balakanich S. Early stage biliary and intrahepatic migration of *Opisthorchis viverrini* in the golden hamster. *J. Helminthol.* 2007 Mar ; 81(1) : 39-41.
- Sripa B, Pairojkul C. Cholangiocarcinoma: lessons from Thailand. *Curr Opin Gastroenterol* 2008; 24: 349-56.
- Srisawangwong T, Sithithaworn P, Tesana S. 1997. Metacercariae isolated from cyprinoid fishes in Khon Kaen District by Digestion technic. *Southeast Asian J Trop Med Public Health.* ; 28 Suppl 1: 224-6.
- Nithikathkul C, Wongsawad C. Prevalence of *Haplorchis taichui* and *Haplorchoides* sp. metacercariae in freshwater fish from water reservoirs, Chiang Mai, Thailand. *Korean J Parasitol.* 2008 Jun ; 46(2) : 109-12.
- <https://th.openrice.com/th/bangkok/article/ทำไมคนอีสานต้องทาน-ปลาร้า-1a1066>
- Prasongwatana, J., Laummaunwai, P., Boonmars, T., Pinlaor, S., 2013. Viable metacercariae of *Opisthorchis viverrini* in northeastern Thai cyprinid fish dishes- as part of rational program for control of *O. viverrini*-associated cholangiocarcinoma. *Parasitology Research.* 112 : 1323-1327
- Onsurathum, S., Pinlaor, P., Haonon, O., et al., 2016. Effect of fermentation time and low temperature during the production process of Thai pickled fish (Pla-som) on the viability and infectivity of *Opisthorchis viverrini* metacercaria. *International Journal of Food Microbiology.* 218 : 1-5.
- Wongsawad, C., Kain, S., Wongsawad, P., and Paratasilpin T., 2005. Some factors affecting *Stellantchasmus falcatus* metacercariae in laboratory. *Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health.* 36 : 117-119.
- Sukontason K., Methanitikorn, R., Sukontason, K., Piangjai S., Choochote, W., 1998. Viability of metacercaria in northern Thai traditional foods. *Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health.* 29 : 714-716.
- Chuboon S., Wongsawad, C., Ruamsuk, A., Nithikathkul, C., 2005. Survival of *Haplorchis taichui* metacercariae in Lab Pla thai traditional food preparation. *Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health.* 36 : 110-111.
- Elnawawi FA, Tawfik, MAA, Shaapan RM., 2000. Some methods of inactivation or killing of encysted metacercaria in tilapia muscle. *Egypt J Vet Sci,* 34 : 31-38
- Sripa, P., Boonmars, T. Songsri, J., et al., 2017. Simplified techniques for killing the carcinogenic, *Opisthorchis viverrini* metacercariae in cyprinid fish. *Asian Pacific Journal of cancer Prevention.* 18 : 1507-1511.
- Rodsai W , Phati R, Wattnawong O, Wongsaroj T, Nithikethkul C., 2017. Liver fluke free from cooked fish : strategy of Opisthorchiasis elimination and Cholangiocarcinoma prevention 2017. *2nd Kelantan International Health Conference.* OP-12, 15

ไม่กินปลาดิบแต่ติดพยาธิใบไม้ตับได้อย่างไร

ธิดารัตน์ บุญมาศ และ สุคนธ์ทิพย์ เชื่องเชียงขาว

ประวัติศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ สถาบันวิจัยมะเร็งท่อน้ำดี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การปนเปื้อนของตัวอ่อนระยะติดต่อพยาธิใบไม้ตับ (ดั่งลูกศร)

เป็นที่ทราบแล้วว่าโรคพยาธิใบไม้ตับซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการทำให้เกิดโรคมะเร็งท่อน้ำดี ซึ่งเป็นปัญหาทางสาธารณสุข ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน การติดพยาธิใบไม้ตับเกิดจากการบริโภคปลาวงศ์ตะเพียนที่ปรุงไม่สุกที่มีการปนเปื้อนตัวอ่อนพยาธิระยะติดต่อเมตาเซอร์คาเรีย ดังนั้น การบริโภคอาหารที่ทำมาจากปลาวงศ์ตะเพียน ที่ไม่เสี่ยงต่อการติดพยาธิใบไม้ตับ ได้แก่ ประกอบอาหารแบบปรุงสุก แช่แข็งหรือการยืดระยะเวลาของการหมักดองนานขึ้นได้แก่ ปลาหมักที่หมักนานกว่า 3 วัน ปลาร้าที่หมักนานมากกว่า 1 เดือน ปลาที่ต้มในน้ำเดือดมากกว่า 10 นาที จากรายงานการติดพยาธิใบไม้ตับที่ผ่านมาพบว่าสมาชิกในครัวเรือนที่มีการบริโภคอาหารแบบเสี่ยงประเภทเดียวกัน มักพบการติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับเหมือนกัน แต่มีบางครัวเรือนพบว่า มีเฉพาะพ่อบ้านที่นิยมปลาปรุงไม่สุกส่วนสมาชิกไม่เคยบริโภคอาหารเสี่ยงเลยแต่รายงานพบการติดพยาธิใบไม้ตับ

จากการลงพื้นที่สำรวจอย่างจริงจัง เพื่อหาข้อเท็จจริงในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง โดยการสอบถามประวัติส่วนตัวจากผู้ติดพยาธิใบไม้ตับและครอบครัวและเพื่อนบ้าน ในประเด็นดังกล่าวทำให้ทราบว่า มีประชาชนส่วนหนึ่งที่ไม่เคยบริโภคปลาดิบหรือปลาปรุงไม่สุกแต่มีรายงานและตรวจพบพยาธิใบไม้ตับจริงไม่ได้มาจากการเขียนชื่อผิด หรือใช้อุปกรณ์คนอื่นแล้วนำมาตรวจ **“คำถามที่หลายคนสงสัยคือไม่รับประทานอาหารเสี่ยงแล้วติดพยาธิได้อย่างไร”** หากเราลองคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลก็อาจจะพบสาเหตุที่แท้จริง โดยเริ่มที่การเตรียมอาหารจากปลาซึ่งต้องใช้ทั้งเชียง ทั้ง มีด และภาชนะอื่นๆ ซึ่งหากปลามีการ

เครื่องครัวที่อาจพบการปนเปื้อนของตัวอ่อนระยะติดต่อพยาธิใบไม้ตับ

ปนเปื้อนของพยาธิจริง ก็อาจทำให้มีการปนเปื้อนของตัวอ่อนระยะติดต่อในอุปกรณ์เครื่องครัว โดยเฉพาะเขียงและมีด และภาชนะต่างๆ ซึ่ง**มีความเป็นไปได้สูงของการที่ตัวอ่อนพยาธิใบไม้ตับอาจตกค้างหลงเหลือที่อุปกรณ์เครื่องครัว** แม้กระทั่งพื้นรอบๆของการประกอบอาหาร ก็เป็นไปได้ว่ามีโอกาสที่ผู้ที่ไม่เคยบริโภคปลาดิบติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับได้ และคำถามที่หลายคนต้องสงสัยตามมา คือ **“น้ำยาล้างจานหรือสารซักฟอกฆ่าตัวอ่อนระยะติดต่อของพยาธิใบไม้ตับได้ไหม”** อย่างไรก็ตามยังไม่พบรายงานการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นนี้อย่างจริงจัง จากความสงสัยของทีมนักวิจัยในโครงการปลาปลอดภัย : ปลาปลอดภัย เช่นเดียวกับผู้ที่ติดพยาธิใบไม้ตับแต่ไม่เคยมีประวัติของการรับประทานอาหารเสี่ยงเลย ดังนั้น ทางทีมนักวิจัยได้ทำให้ศึกษาเบื้องต้นของผลการใช้น้ำยาล้างจานและหรือน้ำยาทำความสะอาดในการฆ่าตัวอ่อนระยะติดต่อพยาธิใบไม้ตับ ซึ่งจากการศึกษาเบื้องต้นในการแช่ระยะติดต่อเมตาเซอร์คาเรียในน้ำยาล้างจานหรือสารซักฟอกบางชนิดอย่างน้อยหนึ่งชั่วโมง **พบว่าน้ำยาล้างจานหรือสารซักฟอกบางชนิดไม่สามารถฆ่าตัวอ่อนระยะติดต่อของพยาธิใบไม้ตับได้ในเวลาที่จำกัด** ซึ่งก็อาจมีความเป็นไปได้ว่าหากใช้เวลานานขึ้นน้ำยาล้างจานหรือสารซักฟอกอาจฆ่าพยาธิตัวอ่อนระยะนี้ได้ ดังนั้นวิธีการที่ปลอดภัยที่สุดในการกำจัดตัวอ่อนระยะติดต่อพยาธิใบไม้ตับที่ดีที่สุดคือการใช้ความร้อน โดยการล้างหรือแช่อุปกรณ์เครื่องครัวและพื้นรอบๆที่ประกอบอาหารด้วยน้ำร้อน

ตำบลจัดการสุขภาพดีป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี ตำบลสร้างค้อ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ความเป็นมา

พื้นที่อำเภอกุฉินารายณ์มีแหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ เขื่อนน้ำพอง อ่างเก็บน้ำห้วยชีหิน อ่างเก็บน้ำห้วยผือบ อ่างเก็บน้ำห้วยผือน้อย อ่างเก็บน้ำห้วยเทา ซึ่งประชาชนใช้เป็นพื้นที่หาปลาเพื่อนำมาบริโภค โดยลักษณะการบริโภคปลาของประชาชนในพื้นที่มีการบริโภคแบบสุก หรือ สุกๆดิบๆ ทำให้เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ดังนั้นผู้บริหารโดยท่านนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลพระอาจารย์แบน ธนากโร ท่านสาธารณสุขอำเภอกุฉินารายณ์ ได้เห็นความสำคัญพร้อมให้การสนับสนุน จึงจัดให้พื้นที่ตำบลสร้างค้อเป็นตำบลต้นแบบในการจัดการสุขภาพด้านการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ประจำปี 2560 ขึ้น เพื่อลดอัตราการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในประชากรพื้นที่ของอำเภอกุฉินารายณ์

การดำเนินงาน

การดำเนินงานประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนเรื่องการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในโรงเรียน การดำเนินงานจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเทศบาลเป็นเจ้าภาพหลัก การตรวจคัดกรองพยาธิใบไม้ตับในประชาชนกลุ่มเสี่ยงอายุ 15 ปี ขึ้นไป การคัดกรองมะเร็งท่อน้ำดีในประชาชนอายุ 40 ปีขึ้นไป ด้วยตรวจอัลตราซาวด์ในกรณีที่พบความผิดปกติก็จะทำการรักษาทันที การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการจัดตั้งชมรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชน

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปในเขตตำบลสร้างค้อ ได้รับการคัดกรองร้อยละ 100 พบกลุ่มเสี่ยง 3 ข้อขึ้นไป จำนวนร้อยละ 22.00 อัลตราซาวด์ร้อยละ 27.43 ตรวจคัดกรองพยาธิใบไม้ตับด้วยอุจจาระในกลุ่มเสี่ยงร้อยละ 91.35 พบพยาธิใบไม้ตับ 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.82 และผลการตรวจอุจจาระในเด็กนักเรียนเขตตำบลสร้างค้อ ไม่พบเด็กที่ติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับ ทุกโรงเรียนในพื้นที่ที่มีการจัดการเรียนการสอนเรื่องพยาธิใบไม้ตับ เทศบาลสร้างค้อดำเนินการสร้างบ่อกำจัดสิ่งปฏิกูล ซึ่งมีแผนที่จะเปิดใช้ในปี พ.ศ.2561 พัฒนาและสร้างคนต้นแบบในด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคปลาที่ปรุงสุกขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเป็นแบบอย่างให้คนในชุมชนของตนเอง

ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

- ปัญหาการเก็บอุจจาระในกลุ่มเสี่ยง เนื่องจากวันนัดรับอุจจาระเพื่อส่งตรวจ กลุ่มเสี่ยงไม่นำอุจจาระมาตรวจ และวันนัดอัลตราซาวด์คัดกรองมะเร็งท่อน้ำดี ประชากรกลุ่มเสี่ยงบางรายไม่มาตามวันเวลาที่นัดทำให้ผลงานไม่ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ แนวทางการแก้ไขปัญหาให้ทางเจ้าหน้าที่ รพ.สต.และ อสม. ในเขตพื้นที่ นัดกลุ่มเป้าหมายที่ตกหล่นมาตรวจรวมทั้งจัดให้มีรถ รับ-ส่ง บริการถึงที่เพื่อลดค่าใช้จ่ายของผู้ป่วย
- ปัญหาการเก็บข้อมูลในการคัดกรอง การตรวจอุจจาระ การอัลตราซาวด์ เนื่องจากมีหลายโปรแกรม ได้แก่ Isan Cohort และ OVSK ในการเก็บข้อมูล ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานทำงานซ้ำซ้อน
- การจัดสรรเงินตามผลงานล่าช้า ซึ่งการตรวจเอกสารของบางโปรแกรมที่ให้ทางพื้นที่บันทึกปัญหาในการตรวจสอบข้อมูล ทำให้เสียเวลาในการแก้ไข
- ติดตามกลุ่มเสี่ยงมาคัดกรอง มาตรวจเพื่อให้ได้ตามเป้าหมายของส่วนกลางที่กำหนดไว้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

- ผู้บริหารเห็นความสำคัญในงานและมีนโยบาย การวางแผนงานที่ชัดเจนทำให้งานสำเร็จ
- มีภาคีเครือข่าย เทศบาล อสม. ผู้นำชุมชน และโรงเรียน ให้ความร่วมมือและสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

การสร้างควมยั่งยืน

การที่จะทำงานให้เกิดความยั่งยืนได้ จะต้องให้ชุมชนเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของปัญหา โดยให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการและติดตามประเมินผล ซึ่งต้องใช้กระบวนการสร้างภาคีเครือข่ายทั้งโรงเรียน เทศบาล ผู้นำชุมชน รวมทั้งสร้างแกนนำนักเรียนในโรงเรียนในการรณรงค์ป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีและให้โรงเรียนมีหลักสูตรการสอนเกี่ยวกับโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในการสร้างคนรุ่นใหม่ด้วย

โสภณ วัฒนกิจจิตร, พงษ์ศักดิ์ หัสกรรจ์ และ ทวีศักดิ์ กุละนาม

การให้ความรู้ระหว่างรอและการอัลตราซาวด์

กิจกรรมการตรวจคัดกรองพยาธิด้วยอุจจาระ

กิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน

การวางแผนดำเนินงาน

กิจกรรมรณรงค์

รายละเอียดตัวชี้วัดกระทรวงสาธารณสุข

ประจำปีงบประมาณ 2561

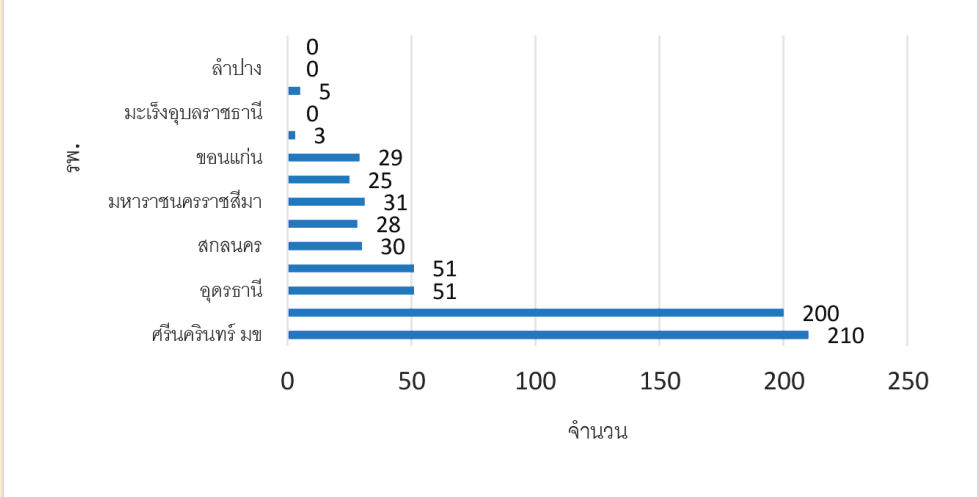
หมวด	Promotion, Prevention & Protection Excellence (ยุทธศาสตร์ด้านส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และคุ้มครองผู้บริโภคเป็นเลิศ)			
แผนที่	การป้องกันควบคุมโรคและลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ			
โครงการที่	โครงการควบคุมโรคติดต่อ			
ลักษณะ	เชิงปริมาณ			
ระดับการแสดงผล	จังหวัด			
ชื่อตัวชี้วัด	ร้อยละของตำบลจัดการสุขภาพในการเฝ้าระวัง ป้องกันแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี			
คำนิยาม	การดำเนินงานของตำบลจัดการสุขภาพในการเฝ้าระวัง ป้องกันแก้ไขปัญหา โรคพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี หมายถึง ตำบลมีการดำเนินงานตามเกณฑ์ เพื่อการแก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี ดังนี้ 1) มีการคัดกรองพยาธิใบไม้ตับด้วยการตรวจอุจจาระ/ปัสสาวะในประชาชน 15 ปีขึ้นไป โดยต้องผ่านการคัดกรองด้วยวาจาว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงพยาธิใบไม้ตับประชาชนที่ติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับ ได้รับการรักษาและติดตามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทุกราย 2) จัดการเรียนรู้การสอนความรู้ด้านการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในเยาวชน คนรุ่นใหม่ สร้างพฤติกรรมกินปลาน้ำจืดสุกด้วยความร้อน สร้างนวัตกรรมอาหารปลอดภัยจากพยาธิใบไม้ตับ ทั่วประเทศ การจัดการความรู้ การจัดการสิ่งแวดล้อม 3) การจัดการสิ่งแวดล้อมและสิ่งปฏิกูลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม/ ข้อตกลงของชุมชน เมืองคกรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนนำในการสนับสนุน 4) มีการสื่อสารสาธารณะและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการควบคุมป้องกันโรคพยาธิ ใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในพื้นที่ดำเนินงาน สูตรคำนวณ = $(A/B) \times 100$ A = จำนวนตำบลที่ดำเนินงานคัดกรองโรคพยาธิใบไม้ตับผ่านเกณฑ์ที่กำหนด B = จำนวนตำบลเป้าหมาย (613 ตำบล)			
เกณฑ์เป้าหมาย	ปีงบประมาณ 2561	ปีงบประมาณ 2562	ปีงบประมาณ 2563	ปีงบประมาณ 2564
	ร้อยละ 80	ร้อยละ 80	ร้อยละ 80	ร้อยละ 80
วัตถุประสงค์	1) เพื่อลดอัตราการติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับในพื้นที่เสี่ยง 29 จังหวัด 2) เพื่อสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีให้มีประสิทธิภาพในพื้นที่เสี่ยง			
ประชากรกลุ่มเป้าหมาย	ประชากรพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 283,265 ราย ในพื้นที่ 29 จังหวัด เสี่ยงสูง 613 ตำบล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 จังหวัด ภาคเหนือ 8 จังหวัด ภาคตะวันออก 1 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง แพร่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน น่าน พะเยา เชียงราย นครราชสีมา สุรินทร์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ อุดรธานี สกลนคร หนองคาย มุกดาหาร ยโสธร บึงกาฬ เลย หนองบัวลำภู บุรีรัมย์ ชัยภูมิ นครพนม ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ อุบลราชธานี และสระแก้ว (เขตสุขภาพที่ 1, 6, 7, 8, 9, 10)			
วิธีการจัดเก็บข้อมูล	เก็บข้อมูลจากโปรแกรมฐานข้อมูลผลการดำเนินงานตามโครงการกำจัดพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ (Isan-Cohort)			
แหล่งข้อมูล	1. จำนวนตำบลที่ดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ใช้ข้อมูลจากการดำเนินงานร่วมกับพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ สคร. 1, 6, 7, 8, 9, 10 2. โปรแกรมฐานข้อมูลผลการดำเนินงานตามโครงการกำจัดพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ (Isan-Cohort)			

รายการข้อมูล 1	A = จำนวนตำบลที่ดำเนินงานคัดกรองโรคพยาธิใบไม้ตับผ่านเกณฑ์ที่กำหนด				
รายการข้อมูล 2	B = จำนวนตำบลเป้าหมาย (613 ตำบล)				
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	(A/B) × 100				
ระยะเวลาประเมินผล	ติดตามผลไตรมาส 1, 2, 3 และ 4				
เกณฑ์การประเมิน : ปีงบประมาณ 2561					
รอบ 3 เดือน		รอบ 6 เดือน		รอบ 9 เดือน	
ร้อยละ 5 (ของ 613 ตำบล = 31 ตำบล)		ร้อยละ 30 (ของ 613 ตำบล = 184 ตำบล)		ร้อยละ 55 (ของ 613 ตำบล = 338 ตำบล)	
ร้อยละ 80 (ของ 613 ตำบล = 491 ตำบล)					
ปีงบประมาณ 2562					
รอบ 3 เดือน		รอบ 6 เดือน		รอบ 9 เดือน	
ร้อยละ 5		ร้อยละ 30		ร้อยละ 55	
ร้อยละ 80					
ปีงบประมาณ 2563					
รอบ 3 เดือน		รอบ 6 เดือน		รอบ 9 เดือน	
ร้อยละ 5		ร้อยละ 30		ร้อยละ 55	
ร้อยละ 80					
ปีงบประมาณ 2564					
รอบ 3 เดือน		รอบ 6 เดือน		รอบ 9 เดือน	
ร้อยละ 5		ร้อยละ 30		ร้อยละ 55	
ร้อยละ 80					
วิธีการประเมินผล :	เกณฑ์การให้คะแนน				
	1	2	3	4	5
	≥ ร้อยละ 70	ร้อยละ 75	ร้อยละ 80	ร้อยละ 85	≤ ร้อยละ 90
เอกสารสนับสนุน : รายละเอียดข้อมูลพื้นฐาน	Baseline data		หน่วยวัด	ผลการดำเนินงานในรอบปีงบประมาณ	
				2558	2559
				2560	
	ร้อยละของตำบลในการคัดกรองพยาธิใบไม้ตับ		-	-	84 ตำบล (76,000 ราย)
					209 ตำบล (100,000 ราย)
ผู้ให้ข้อมูลทางวิชาการ/ ผู้ประสานงานตัวชี้วัด	1. นายแพทย์รุ่งเรือง กิจผาติ โทรศัพท์ที่ทำงาน : 02-5903160 โทรสาร : 02-5918432 2. นางอรนาถ วัฒนวงษ์ โทรศัพท์มือถือ : 081-8753568 3. นายอัมภัส วิเศษโมรา โทรศัพท์มือถือ : 098-4245669			ผู้อำนวยการสำนักโรคติดต่อทั่วไป โทรศัพท์มือถือ : 081-9891978 E-mail : drrungrueng@hotmail.com หัวหน้ากลุ่มโครงการตามพระราชดำริฯ E-mail : oranard.w@gmail.com กลุ่มโครงการตามพระราชดำริฯ โรคหนอนพยาธิ E-mail : tao_ampas@hotmail.com	
หน่วยงานประมวลผลและจัดทำข้อมูล (ระดับส่วนกลาง)	สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1, 6, 7, 8, 9, 10				
ผู้รับผิดชอบการรายงานผลการดำเนินงาน(ระดับเขต)	1. นายอดุลย์ศักดิ์ วิจิตร โทรศัพท์มือถือ : 089-9981264 2. นายพัฒนศักดิ์ สิริโคตร โทรศัพท์มือถือ : 081-3698403 3. นางสาวสุมาลี จันทลักษณ์ โทรศัพท์มือถือ : 081-5704877 4. นายบุญเทียน อาสารินทร์ โทรศัพท์มือถือ : 087-8609792 5. นายบำเพ็ญ เกษขุนทด โทรศัพท์มือถือ : 087-9610536 6. นายพิจารณ์ บุตรราช โทรศัพท์มือถือ : 098-2655644			สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ E-mail : adulsak10@yahoo.com สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดชลบุรี E-mail : pattanasak.sittiot@gmail.com สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น E-mail : leeepid3@gmail.com สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี E-mail : barsarin@gmail.com สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา E-mail : bumpen_k2005@yahoo.com สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุดรธานี E-mail : ov.cca10@gmail.com	

ผลการดำเนินงานโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและ มะเร็งท่อน้ำดี ภาวะเป็นพระราชกุศลฯ ประเทศไทย ปีพ.ศ. 2560

ณ 30 กันยายน 2560

มาตรการ	ผลการดำเนินงาน					เป้าหมาย				
การจัดการ สิ่งแวดล้อม: โดยการจัดการ สุขาภิบาล สิ่งแวดล้อม ลดการปนเปื้อน ในแหล่งน้ำ/ ห่วงโซ่อาหาร (ปลาปลอด พยาธิ)	ผลการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพ					ตำบลจัดการ สุขภาพแบบ ครบวงจร ในพื้นที่ รวม 216 ตำบล				
	เขตสุขภาพ	การกำจัดสิ่งปฏิกุล		การจัดการเรียนการสอน						
		เป้าหมาย	ผลงาน	เป้าหมาย	ผลงาน					
	1	18	2	18	18					
	6	4	1	16	16					
	7	42	4	117	117					
	8	89	12	182	83					
	9	31	2	35	29					
	10	33	11	25	25					
	รวม	217	32 (14.74%)	393	288 (73.28%)					
แหล่งข้อมูล จากผู้รับผิดชอบระดับเขต ณ 30 กันยายน 2560										
การควบคุม ป้องกัน ตรวจค้นหา การติดเชื้อ ใบไม้ตับเพื่อ นำสู่การรักษา	มีการคัดกรองการติดเชื้อพยาธิด้วยการตรวจอุจจาระในประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป									
	เขตสุขภาพ	เป้าหมาย	ตรวจ OV		ติดเชื้อ OV					
			จำนวน	%	จำนวน		%			
	1	10,346	12,654	100.00	2,023		15.90			
	6	1,810	1,790	98.89	37		2.07			
	7	19,005	20,848	100.00	2,157		10.35			
	8	53,395	53,993	100.00	937		1.74			
	9	10,860	15,362	100.00	1,247		8.12			
	10	21,720	28,068	100.00	2,174		7.75			
	รวม	117,136	132,715	100.00	8,575		6.47			
แหล่งข้อมูล : https://cloud.cascap.in.th จากผู้รับผิดชอบระดับเขต ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2560										
การรักษา พยาบาล ตรวจคัดกรอง กลุ่มเสี่ยงอายุ 40 ปีขึ้นไป ด้วยอัลตรา ซาวด์	การตรวจคัดกรองกลุ่มเสี่ยง CCA อายุ 40 ปีขึ้นไป ด้วยด้วยอัลตราซาวด์								อัลตราซาวด์ รวม 160,000 ราย	
	เขตสุขภาพ	เป้าหมาย	ผลงาน	ร้อยละ	ผิดปกติ	สงสัยCCA	CT/MRI	พบเป็น มะเร็ง		รักษา
	1	20,000	18,627	93.13	5,671	93	6	1		1
	6	3,000	5,222	100.00	2,154	49	12	1		0
	7	31,000	43,762	100.00	13,737	325	81	23		22
	8	45,000	49,730	100.00	18,857	225	30	16		13
	9	30,000	34,973	100.00	9,880	264	115	70		70
	10	31,000	29,196	94.18	13,996	216	5	0		0
	รวม	160,000	181,510	100.00	64,295	1,172	249	111		106
	แหล่งข้อมูล : https://cloud.cascap.in.th ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2560									

มาตรการ	ผลการดำเนินงาน	เป้าหมาย						
ผลการรักษาด้วยการผ่าตัด	การรักษาโดยการผ่าตัด แหล่งข้อมูล: https://cloud.cascap.in.th ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2560	การผ่าตัดผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดี 800 ราย						
การดูแลแบบต่อเนื่องที่บ้าน: ผู้ป่วยรายที่จำเป็นมีระบบการดูแลรักษาทั้งใน-นอกโรงพยาบาล	การดูแลแบบต่อเนื่องที่บ้าน <table border="1"> <thead> <tr> <th>การดูแลแบบต่อเนื่อง</th><th>ผู้เข้ารับการรักษา</th><th>ผลงาน</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>รวม</td><td>5,416</td><td>4,528 (ร้อยละ 83.6)</td></tr> </tbody> </table> แหล่งข้อมูล : https://cloud.cascap.in.th ข้อมูล ณ 30 ก.ย.60	การดูแลแบบต่อเนื่อง	ผู้เข้ารับการรักษา	ผลงาน	รวม	5,416	4,528 (ร้อยละ 83.6)	ครอบคลุมทุกพื้นที่
การดูแลแบบต่อเนื่อง	ผู้เข้ารับการรักษา	ผลงาน						
รวม	5,416	4,528 (ร้อยละ 83.6)						
การสื่อสารสาธารณะ / สนับสนุนประสานงานขับเคลื่อนโครงการ	1) การจัดนิทรรศการ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารโรคมะเร็งท่อน้ำดี 2) ให้ผู้เชี่ยวชาญโรคมะเร็งท่อน้ำดี แก่ชุมชน / ผู้นำ / อสม. และรายครัวเรือน 3) จุลสารศูนย์ประสานงานโรคมะเร็งท่อน้ำดี ปีที่ 2 ฉบับที่ 5,6,7,8 4) จัดทำสื่อการเรียนการสอน โปสเตอร์ ภาพพลิก เพื่อเผยแพร่สู่โรงเรียน ชุมชน และรพ.สต. 5) รณรงค์และร่วมโครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ (พอสว.) 6) สนับสนุน การถ่ายทอดองค์ความรู้โรคมะเร็งท่อน้ำดี ให้กับเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยง อสม.และผู้นำชุมชน							

ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2560

ภาพกิจกรรม

ประชุมวิชาการโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ปี พ.ศ.2560

นายแพทย์โสภณ เมฆธน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นประธานเปิดงานประชุมวิชาการ การดำเนินงานกำจัดโรคพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ปี พ.ศ. 2560 เพื่อถอดบทเรียน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินงานขับเคลื่อนตามแผนยุทธศาสตร์ทศวรรษกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี ของสำนักโรคติดต่อทั่วไปร่วมกับภาคีเครือข่ายเขตสุขภาพที่ 1 6 7 8 9 และ 10 ในวันที่ 2 - 4 สิงหาคม 2560 ณ โรงแรม อวานี ขอนแก่น

ประชุมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

นายแพทย์อัษฎางค์ รวยอาจิณ รองอธิบดีกรมควบคุมโรคเป็นประธานเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาระดับคุณภาพการจัดการแก้ปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี ผู้บริหารและครูผู้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน พื้นที่รับผิดชอบเขตสุขภาพที่ 10 ในวันที่ 14 - 15 กันยายน 2560 ณ โรงแรมลายทอง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นวัตกรรมตำบลต้นแบบ

นายแพทย์วิฑิต สฤณชัยกุล สาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นประธานเปิดการประชุมเครือข่ายตำบลจัดการสุขภาพกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี และแลกเปลี่ยนเรียนรู้นวัตกรรมตำบลต้นแบบ ในเขตสุขภาพที่ 9 วันที่ 7 - 8 สิงหาคม 2560 ณ ห้องประชุม เพลา เพลิน รีสอร์ท อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดประชุมการถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่เสี่ยงเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ พร้อมแนวทางการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2560 ณ โรงแรมริเจนท์ จังหวัดอุบลราชธานี

ประชุมเชิงปฏิบัติการเตรียมหลักสูตรการเรียนการสอน โรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับเครือข่าย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ จัดประชุมเตรียมหลักสูตรการเรียนการสอน โรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในเทอมที่ 2 ปีการศึกษา 2560 สำหรับบุคลากรทางการศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ วันที่ 21 สิงหาคม 2560 ณ โรงแรมชัยภูมิปาร์ค อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับเครือข่ายสำนักงานสาธารณสุขอำเภอแวงน้อย และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลละหานนา ได้จัดประชุมโครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ และพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนหน่วยการเรียนรู้โรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 3 ในวันที่ 8 กันยายน 2560 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลแวงน้อย อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

ขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในโรงเรียน แก่ผู้บริหารและครูผู้สอน โดยบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลางของกระทรวง ศึกษาธิการ ในวันที่ 15 กันยายน 2560 ณ โรงแรมเชียงใหม่ ออคิด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ประเมินผลตำบลต้นแบบจัดการสุขภาพดีเด่นในพื้นที่เสี่ยง

คณะกรรมการกลางประเมินผลตำบลต้นแบบสร้างสุขภาพดีวิถีไทย เพื่อเฝ้าระวังป้องกันควบคุมและแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี นำทีมโดย นายแพทย์สมชัย นิธิพานิช อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้ออกติดตามประเมินผลตำบลต้นแบบจัดการสุขภาพดีเด่น ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 8 ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2560

ภาพกิจกรรม

ติดตามงานโรคหนองพยาธิในโรงเรียน ตามโครงการพระราชดำริฯ

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่ สสจ./สสอ./รพ.สต. ได้ออกติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานควบคุมโรคหนองพยาธิในโรงเรียนตามโครงการพระราชดำริ (รร.ตชด. รร.พระปรีดิธรรม และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร) เพื่อสนับสนุนและขับเคลื่อนการดำเนินงาน จำนวน 30 แห่งในช่วงวันที่ 1 - 31 สิงหาคม 2560

ติดตามการจัดการเรียนการสอน โรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่ ดำเนินการติดตามประเมินผล ด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสุขภาพ ก่อนจัดการเรียนหน่วยการเรียนรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี และตรวจคัดกรองพยาธิใบไม้ตับและหนองพยาธิอื่นๆ ในนักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 1 - 3 โรงเรียนท่านางแนววิทยายน โรงเรียนบ้านห้วยทรายท่งมน โรงเรียนหนองไผ่หนองบัวทอง และโรงเรียนโคกแปะ จังหวัดขอนแก่น ระหว่างวันที่ 4 - 6 กันยายน 2560

การตรวจคัดกรองมะเร็งท่อน้ำดีในประชาชนกลุ่มเสี่ยง

นายแพทย์วิทยา พลสีลา ผู้อำนวยการโรงพยาบาลโซพิสัย ร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่ ได้ดำเนินงานกิจกรรมตรวจคัดกรองอัลตราซาวด์ เพื่อเฝ้าระวังค้นหาหามะเร็งท่อน้ำดี ในประชาชนกลุ่มเสี่ยงอายุ >40 ปีขึ้นไป พร้อมทั้งให้ความรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี แก่ประชาชนและนักเรียน เพื่อการควบคุมเฝ้าระวังและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในวันที่ 13 กันยายน 2560

โครงการรณรงค์การตรวจคัดกรองโรคพยาธิใบไม้ตับ

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดชลบุรี ร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่อำเภอโคกสูง ได้ดำเนินงานโครงการรณรงค์การตรวจคัดกรองโรคพยาธิใบไม้ตับ ในประชาชนกลุ่มเสี่ยงอายุ 15 ปีขึ้นไป ในพื้นที่อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว โดยมีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 1,120 ราย ระหว่างวันที่ 19 - 23 กันยายน 2560

อบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

นายพงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เป็นประธานโครงการควบคุมโรคติดต่อแบบบูรณาการ โดยความร่วมมือของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ได้จัดอบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) จังหวัดขอนแก่น ในการป้องกันควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจำนวน 5 รุ่น ปีละ 200 คน ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอบ้านไผ่ อำเภอพล อำเภอชุมแพ และอำเภอน้ำพอง ในช่วงเดือน กรกฎาคม - สิงหาคม 2560

โครงการรณรงค์หมรรถสุขภาพการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่กินปลาดิบ

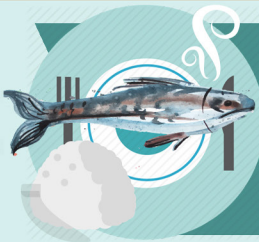
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับภาคีเครือข่ายอำเภอเมืองปาน โรงพยาบาลเมืองปาน สาธารณสุขเมืองปาน และ องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปาน ได้จัดโครงการรณรงค์หมรรถสุขภาพ “คนเมืองปาน กินปลาปรุงสุกปลอดภัยใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี” เพื่อการป้องกันควบคุมโรค และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่กินปลาดิบ แก่ผู้นำชุมชน/อสม./นักเรียน/ประชาชน ในวันที่ 18 กันยายน 2560 ณ หอประชุมอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

โครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมประชาชนกลุ่มเสี่ยง

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับ เครือข่าย สาธารณสุขเมืองขอนแก่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโคกสี และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหว้า จังหวัดขอนแก่น ได้จัดกิจกรรมโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ประชาชนกลุ่มเสี่ยง อาสาสมัครสาธารณสุข และ ผู้นำชุมชน เพื่อให้ความรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี และ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในพื้นที่ ตำบลท่าพระ ตำบลโคกสี ตำบลบ้านหว้า ตำบลโนเมือง จังหวัดขอนแก่น ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2560

“กิน ปลาสุก ” ลดเสี่ยง มะเร็งท่อน้ำดี

การกินปลาน้ำจืดเกล็ดขาวแบบดิบ
หรือสุกๆดิบๆ ทำให้ติดพยาธิใบไม้ตับ
ซึ่งเป็นสาเหตุของมะเร็งท่อน้ำดี

ก้อยปลา
ปรุงสุก **ปลอดภัย**

**เริ่มเปลี่ยน
ลดเสี่ยง
มะเร็ง**

4 ข้อเท็จจริง ที่ต้องรู้

1 ต้มสุราคู่กับก้อยปลาดิบ
ไม่สามารถฆ่าพยาธิได้

2 ติดพยาธิใบไม้ตับบ่อยๆ
มีความเสี่ยงเป็นมะเร็งท่อน้ำดี

3 ซิมปลาดิบเพียงเล็กน้อย
ก็ติดพยาธิใบไม้ตับได้

4 รสเปรี้ยวจากมะนาว ไม่สามารถฆ่า
พยาธิใบไม้ตับได้

- กินปลาปรุงสุก
- ถ่ายอุจจาระ
ลงส้วมทุกครั้ง
- ไม่ซื้อยาถ่าย
พยาธิกินเอง

5 ส. ห่างไกลพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี

สุก : กินปลาปรุงสุกเท่านั้น
สะอาด : ล้างมือก่อนปรุง ก่อนกิน หลังขับถ่าย
ส้วม / สิ่งปฏิกูล : ถ่ายลงส้วม ทั้งสิ่งปฏิกูลถูกวิธี
สังเกต : มีความเสี่ยง ควรตรวจอุจจาระ ปีละครั้ง
สาธารณสุข : กินยา รักษาเมื่อพบโรคพยาธิใบไม้ตับ
และเลิกกินปลาดิบ

หากมีพฤติกรรมเสี่ยง ควรรับการ
ตรวจอุจจาระ และพบแพทย์ทุกปี
และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หันมากินปลา
ปรุงสุกทุกครั้ง

สุขภาพดี
เริ่มต้นที่นี่

กรมควบคุมโรค
กระทรวงสาธารณสุข
MINISTRY OF PUBLIC HEALTH
ศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี

DDC
1422
สายด่วนกรมควบคุมโรค